

omnia. Et quoniam quæ sunt ex deo per deum sunt, post renata in spiritu sancto sunt, in ipso sunt omnia, quia & spiritus sanctus de deo est pater, unde & scit quæ in deo sunt. Ergo & in spiritu sancto pater est, quia quod de patre est deo, non potest aliud esse quàm est deus pater. Ac per hoc ipsi gloria, quia ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia. Itaque ex ipso & per ipsum & in ipso ut essent, esse cæperunt, sensum & consilium eius scire non possunt. Ipse autem scit omnia, quia in ipso sunt cuncta. Patefecit mysterium dei quod super ius dixit non ab eis ignorari debere.

CAPVT - - XII.



Bsecro itaq; uos fratres per misericordiã dei, ut exhibeatis corpora uestra hostiam uiuam, sanctam, deo placentem, rationabile obsequium uestrum: Et nolite cõformari huic seculo, sed reformamini in nouitate sensus uestri, ut probetis quæ sit uoluntas dei, quod bonum & placitum & perfectũ est. Per misericordiam dei illos hortatur, per quã saluatur humanum genus. Post tractatũ enim legis et fidei, populi natura Iudaici & gentilis, ad bonam uitam agendam hortatur, per hanc enim spes fidei obtinetur. Commonitio est ergo hæc ut memores sint, quia misericordiam acceperunt, & uigilēt circa obsequium eius à quo illis data est, per quem ex impijs gratis iustificati sunt, scientes hanc esse hostiam uiuam, sanctam & deo acceptabilem, si corpora nostra incõtaminata seruemus, dissimiles à secularibus qui uoluptatibus student. Hęc est uoluntas dei, sanctificatio uestra. Nam corpora subiecta peccatis, non uiua habentur sed mortua, sub desperatiõne enim promissę uitæ sunt. Ad hoc enim peccatis, dono dei abluimur, ut de cætero mundam uitam agentes, dei amorem in nos prouocemus, non irritum facientes opus gratiæ eius. Nã apud ueteres ideq; oblata occidebatur hostia, ut homi-

Theff. 4.

nes

nes peccati causa morti subiectos significaret. Nunc autem quia per donū dei purificati sunt homines, & a morte secunda liberati, uiuam hostiam debent offerre, ut signum sit uitæ æternæ. Non enim sicut turc corpora pro corporibus immolantur, nunc uero non corpora, sed uita corporis perimēda sunt. Ut autem obsequiū nostri effectum habere possimus, seruata iusticia, pudorem custodiamus. Nihil enim proficit pudor, nec rationalis potest uideri, neglecta iusticia. Hoc erit conformē fieri spiritualium, renouatū in spiritu ac fide, hoc scire quod placet deo, nec aliud bonum & perfectum esse.

**D**ico enim per gratiam quæ data est mihi omnibus qui inter uos sunt, non plus sapere quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem, & unicuique sicut diuisit deus mensuram fidei. Aperte ostendit hoc debere nos sapere quod iusticiæ terminos non egrediatur, ut non nobis solum utile sit, sed & nulli obfit. Hęc est enim prudentia, prodesse magis aliquibus quàm obesse, & contentum esse debere sorte qua mensus est deus merito & fidei uniuscuiusque, nec sibi defendere quod non sibi concessum uidet, hoc est, nō plus sapere, quia uni totum concedi non potest. Nec enim si quis bonæ uitæ est, ex eo sibi etiam doctrinę prudentiā debet defendere, aut quia peritiam habet legis, Leuitarum sibi obsequia uendicare debet. Hortatur ergo & docet per gratiam sibi datam. Hęc gratia peritiam intelligitur dominicæ disciplinæ, per quā humilitati iusticię studendum tradit.

**S**icut enim in uno corpore multa mēbra habemus, somnia autem membra non eadem habent officia, ita multi unū corpus sumus in Christo, singuli autem alter alterius membra. Exemplo corporis docet non posse nos singulos omnia, quia sumus inuicem membra, ut alter alterius non egeat, ac per hoc curam nostrī inuicem nos agere debere, nec alterū aliq̄ obfistere, quia inuicem officijs nostris opus habemus. Hoc erit diligere Christum, si inuicem se membra exhortentur, ut impleant modū quo corpus in Christo perfectū sit. **Habentes autem**



autem donationes dei diuersas secundum gratiam quæ data est nobis.) Nunc autem ipsa officia deputata membrum merito fidei enumerat, ut cum uiderit membrum quod sibi deputatum officium est, non perstrepat alteri cui uiderit aliud traditum, sed congerat, ut corpus ecclesie sit perfectum. ¶ **Sive prophetiam secundum operationem fidei.**) A prophetia incipit, quæ prima probatio est rationabilem esse fidem nostram. Denique credentes accepto spiritu prophetabant. Hæc ergo datur pro modo accipientis, hoc est, quantum causa exigit propter quam datur. ¶ **Sive ministerium in ministrando.**) Ad obsequium fraternitatis prebendum intantum minister firmatur, quantum credidit debere se obsequi, ne ultra fidem laboras in obsequio, fatigetur incassum, quia hoc sequitur unumquemque quod conatur ex corde. ¶ **Sive qui docet in doctrina.**) Similiter dicit adiuuari doctorem in doctrina, ut in quantum fides eius est ad docendum, intantum inspiretur ad tradendam disciplinam celestem. ¶ **Sive qui exhortatur in exhortando.**) Et hunc eodem modo in eoipso in quo tendit auxilio spiritus preparari, ut habeat gratiam dum prouocat. Lacescit enim fratres ad bonum, aut incredulos ad fidem. ¶ **Qui largitur in simplicitate.**) Huic dicit qui bono animo tribuit auxilia semper suppeditare procurante spiritu, ut non desit tribuenti simpliciter, dicente Salomone: Qui tribuit pauperibus non indigebit. Hic ergo tribuit simpliciter, qui non in simulatione hoc agit ut laus ei ab hominibus detur, sed ut à deo per hoc ipsum meritum consequatur. ¶ **Qui præest in sollicitudine.**) Eum qui curam ut præsit fratribus suscepit, iuxta fidem suam accipere uigilantiã & autoritatem, ut proficiat in quo sollicitus sit, habens in illis fructum quibus præest. ¶ **Qui miseretur in hilaritate.**) Hunc quoque secundum sensum suum qui læto animo misericordiam facit, non quasi nolenti extorquetur, fundari & roborari à deo ut in hac re nullam infirmitatem patiat, sciens dictum à Salomone: Dum habes occasionem benefac. Sed hoc multifarie intelligendum est.

Multi-

Proue. 28.

**M**ultiplex est enim misericordia sub uno uocabulo. **N**ā si supra dixit: **Q**ui largitur in simplicitate, quid erat opus iterare, nisi quia sub uno misericordiæ nomine multa bona opera significauit: Peccantibus etenim ignoscere misericordia est, & in necessitate aliqua posito uel oppresso opem ferre, misericordia est, & nudum uestire, & esurienti panem frangere, & paruulum expositum colligere, & cadauer operire, & alia operari, misericordia est. **I**deo si hæc impigre & sine tædio fuerit operatus, habebit huius operis & in præsentis & in futuro mercedem. **O**mnis ergo misericordia & simpliciter & cū gaudio fieri debet, ut simplicitas excludat hypocrisim, gaudiū uero fretum futuræ spei testetur examen. ¶ **D**ilectio sine simulatione.) Huic merito qui hoc meditatur, ut ideo diligat fratrem quia scit hoc placere auctori deo, in adulatione præsentis uitæ hoc agat, subuenit spiritus, ut quia hoc deuota mente quærit, obsequijs possit implere. **A**udiuit enim dictum à domino: **P**ræceptum nouum do uobis ut diligatis inuicem. ¶ **O**dientes malum, adherentes bono, fraternitatis amore inuicem benigni, honore mutuo præuenientes.) **N**on magnum dicit euitare malum nisi adhæreatur bono. **I**llud enim de timore fit, hoc de amore, nec benignum esse fraternitatis honorem, si non mutuis se obsequijs præuenerint. ¶ **S**ollicitudine non pigri.) Hoc est quod dicit propheta Hieremias, quia maledictus qui facit opera domini negligenter. **P**iger enim in conuersatione diuina, sine spe est: **I**deo subiecit: ¶ **S**piritu feruentes.) Hoc est, ut in exercitio diuini operis aut legis non sit tepidus, sicut dicitur in Apocalypsi Ioānis: **Q**uoniam tepidus es, inquit, euomā te ex ore meo. **Q**uotidiana enim meditatio tollit soporem, & facit uigilantem. **O**pera enim domini sunt quæ mandat fieri pro utilitate ecclesiæ, id est, fratrum. ¶ **T**empori seruientes.) **I**n Græco dicitur sic habere: **D**eo seruientes, quod nec loco competit. **Q**uid enim opus erat summā hanc ponere totius deuotionis, quando singula mēbra quæ ad obsequia & seruitia dei pertinent memoret. **I**n omnibus enim his

Ioan. 13

Hier. 48

Apo. 3

quæ



quæ enumerat, plenum deo seruitium exhibetur. Nā seruire temporī quid sit, alibi soluitur cum dicit: **Redimentes tempus** quoniam dies mali sunt, ut sciatis quæ admodum unicuique respondeatis. **Om̄** aut̄ dixerat: **Spiritu feruentes**, ne hoc sic acciperent ut passim & importune uerba religionis ingererent, tēpore inimico per quod fortē scandalū excitarent, statim subiicit: **Temporī seruientes** ut modeste & cū honestate aptis & locis & personis et apto tempore religionis fidē loquerētur. Sunt enim quidam etiā hoc tēpore quo pax est, qui sic perhorrent uerba dei, ut audientes cum magna ira blasphement uiam **Christianā**. Nam & ipse seruiuit tēporī quādo quod noluit fecit. **Inuitus** em̄ circumcidit **Timotheū**, & raso capite purificatus secundum legē ascendit templū, ut **Iudæorum** sopiret infantiam. ¶ **Spe gaudentes**.) Postq̄ dixit: **Tēporī seruientes**, adiecit: **Spe gaudētes**, ut si fortē propter iniquitatem temporis nō liceat de fide publice loqui sed esse in metu, spe gaudeat, quia hæc tristitia parit læticiā. ¶ **In tribulatione patientes**.) Hoc est spe gaudere, in tribulatione patientē esse. De gaudio enim spei tolerat tribulationem, sciens multo maiora esse quæ pro his promissa sunt. ¶ **Orationi instantes**.) **Necessaria** est ualde oratio, quia ut tribulatio possit tolerari, precibus insistendum est. ¶ **Memorijs sanctorum communicantes**.) **Manifestum** est, quia qui preces suas exaudiri uult, emulus debet esse uitæ sanctorum. **Cum** imitatur enim communicat, ut hoc sit memorem esse & communicatorē, imitari actus illorū, & si sumptibus indigēt, communicandū eis, sicut dicit alio loco: **De collectis autem quæ fiunt in sanctos**. **Et ad Galatas**: **Vt pauperū memores essemus**. ¶ **Hospitalitatem sectantes**.) **Imitator** & amator sanctorū hospitalitatem sectatur, exemplis sancti **Abraę** & **Lothi** uiri iusti. ¶ **Bñdicite et nolite maledicere**.) **Vt Christianos** per omnia nouos faciat, etiam ab hac illos consuetudine auferre uult, quæ omnibus communis est, ne irato animo incitati, prius facile maledicere uelint, sed ut magis uicta iracundia benedicant, & laudis sit disciplina

**1. Cor. 16**  
**Gal. 2**

dominica ¶ Gaudere cum gaudentibus, flere cum flentibus.) Hoc est, quod alio loco dicit: Si quid patitur unum membrum, compatiuntur omnia membra, & si laetatur unum membrum congaudent omnia membra. Cum enim quis fideli solatio est in necessitate, erigit animum eius & apud **DEVM** sibi collocat meritum, quia membrum diligit corporis **CHRISTI**, & si cum infideli condoleat, prouocat magis illum ad profectum disciplinæ dominicæ ¶ Idipsum inuicem sentientes.) Hoc est, quod dictum est, compati debere in tribulatione, sicut & in alia dicit Epistola ¶ Considerans teipsum ne & tu tenteris, alter alterius onera portate. ¶ Non alta sapientes) Alta sapere superbia est. Nam & diabolus cum alta sapuit, apostatauit. Ne elatio fit in animo, & præsumens fortè de incolumitate actus sui, non condoleat fratri suo, sed exprobrat quasi peccatori, hæc superbia est, quæ cum se præponit offendit. Quod & Dominus denotat dicens. Ence trabem prius de oculo tuo, & tunc uidebis eijcere festucam de oculo fratris tui. Ipsa enim elatio peccatum est, ac si non sit peccator, quod impossibile est, fit peccator dum superbit. Denique dicit Salomon: Superbis deus resistit. ¶ Sed humilibus consentientes.) Hoc est, ut deposita superbia alienam causam suam faciant, & suam quasi alienam, ut habeant gratiam apud **DEVM**, quia qui se exaltauerit humiliabitur. ¶ Nolite esse prudentes apud uosmetipsos.) Hoc in **Esaia** Propheta scriptum est, quod hic quasi proprium ponit, ut iusticia communis habeatur, non ut sibi quis iustus sit, cæteris autem iniustus. ¶ Nemini malum pro malo reddentes.) Hoc est, quod Dominus dicit: Nisi abundauerit iusticia uestra plusquam scribarum & pharisæorum, non intrabitis in regnum **DEI**. Mandatum enim in lege erat: Diliges proximum tuum, & odio habebis inimicum tuum: Hæc quantum uidetur iusticia est, sed ut abundet iusticia Christianorum docentur non reddere malum pro malo, ut perfecti sint,

**1. Cor. 12**

**Gal. 6**

**Math. 7**

**Mat. 23**

& pro



& pro hoc merces illis reddatur in iudicio dei. Supergrēdi enim uidetur ipsam iusticiam, cum quod licet, ut melior sit, non facit cœlestis iusticiæ imitator. **Mundi ergo iusticia à deo illi concessa innocentem facit, cœlestis autem perfectum ut meritum habeat apud deum.** ¶ **Prouidentes bona, non tantum coram deo, sed etiam coram omnibus hominibus.** ¶ **Prouidere est bona futura ante oculos habere, ut ea gerantur quæ possint postq̄ facta fuerint in reprehensionem non uenire, sed magis laudi esse siue apud deum siue apud homines.** **Ne quis existimet, quia deo licita non displicent, idcirco non curandum si fratri scandalum sint, hoc præmonet, quia illud fieri debet quod & deo non displiceat, & fratri scandalum non sit.** **Et si liceat enim & fratrem scandalizet, deo non placeat, quia deus saluti studendum monet.** **Sic ergo prouidentur bona coram deo & hominibus si ea quæ licent sic agantur, ne scandalum faciant.** ¶ **¶ Si fieri potest quantum ex uobis est, cum omnibus hominibus pacem habētes.** ¶ **Omnibus pacificos uult esse, qui diuinam seruant iusticiam.** **Viderit si quis hanc pacē spreuerit, ut tali uiro inimicus, cum aut reprehendi forte ab illo non uult, aut in uidet bonis eius: quod ad illum ramentum pertinet, non discordat à bene agentibus.** **Hic est enim impacificus, qui prætermissa uoluntate legis, suum ius sequitur, quantum dicat Dauid:** **Cum his qui oderunt pacē eram pacificus: Sed hoc necessitatis erat propter potentiā personarum, ut uel obsequiis humilitatis uincatur, quem sic extollit superbia ut mandata legis spernat: potest fieri ut de timore dei pacificum se quis præbeat illi, qui odit pacem.** **Quando enim uicem malis reddere non uult pacificus est, hoc est, de bono utncere malum, ut uel obsequiis uincatur, quem mandata legis non uincunt.** **Ergo si fieri potest, inquit, quod ex uobis est, ut bene agentes pacem habere uideamini.** **Iam si non fuerit amator pacis, tu tamen uis esse pacificus quantum ad te pertinet.** **Si autem irreuerens & blasphemus quis sit & pacem habere cum illo non possis, non utique tibi ascribendum erit, quia Ioan-**

**Psal. 119**

**nes**

nes apostolus eos qui negant in carne Christum uenisse nec saluari permisit. Nos ergo parati simus si fieri potest, ut cum omnibus pacem habeamus: alijs uero repugnantibus fiat impossibile non ex nobis, si de nobis tantum querela non deponatur. Qui enim nullū lædit, apparet esse pacificus. ¶ Non uosmetipfos defendentes charissimi, sed date locū ire. ) Vt & pacis fœdera seruari possint, ab ira dissimulādum monet, maxime quoniam per iram solet peccari, quando quis furore commotus plus exigit quā postulat causa delicti, aut sibi ipsi incōmodū præstat, si grauiora peccata incompetenti uindicta uult exequi. Debilem enim efficit quē potuit emendatum habere & sanum. Vnde & Salomon: Noli, ait, iustus esse multum. Est enim, inquit, qui perit in sua iusticia. Volens enim singulis peccatis respondere circa uindictā, mortem potest inuenire tam sibi quā ei quem plagis affligit. Solent enim in pœnam delinquere. Non solum autem de subiectis uindictam prohibet competentem, sed & de paribus & magnis, hoc est, de fratre fortē in nos peccante non queramus uindicari, sed remittamus dei iudicio re seruantes, nedum ab ira detinemur, inueniat locum inimicus, in quo suggerat & suadeat quod contra nos est. ¶ Scriptum est enim. ) Vt fortius suadeat, exemplo legis hoc cōfirmat dicens: Scriptum est in Prouerbijs. ¶ Mihī uindictam & ego retribuam dicit dominus. ) Vt si minime à nobis fiat quod docet, deum à nobis contemptum ostendit. Duplici ergo genere proficitur si deo remittatur uindicta, quia & cum iracūdiam uicit, perfectus fit, & dei iudicio uindicabitur. ¶ Si esurierit inimicus tuus ciba illum, si sitit porum da illi, hoc enim faciens, carbones ignis congres super caput eius. ) Non nudam uindictam deo referuari debere ostendit, sed & beneficia dari inimicis, ut uere ostendamus non meritis nostris habere nos inimicos, quos ut ab inimicitijs desinant obsequiis uincere nitimur. ¶ Qui si in inimicitijs perdurauerint impietate mentis suę, nostra obsequia proficient illis ad pœnam. Aut certe obsequiorum nostrorum sedulitate